

Buddhist Virtue in Human Capital and Thailand Development

Pravej Maharutsakul¹ Somkid Phumturian² Navapongthorn Nitipuvanon³
and Damrongsak Jantotai⁴

Received: December 12, 2022

Revised: August 02, 2023

Accepted: August 12, 2023

Abstract

This academic article aimed to study the Buddhist virtue in human capital and Thailand development. The results of the study revealed that the country was a collective residence of the population on a fixed territory with sovereignty. Therefore, the population played an important role in the country's development in all dimensions. The country development in the dimension of economy has resulted in growth and wealth. To do so, the population of a country must be a human capital with a combination of social capital, emotional capital, and intellectual capital that had high potential to carry out his responsibilities with quality, competence, and efficiency in order to achieve his goals. Governments should have policies and measures to develop human capital sources through standardization of education, training, skills and public health including cultivating the capital of the Buddhist virtues, namely Tisikkha, Atthangika-magga, and Samatha Kammattana, into human capital both at the household level and educational institutions, workplaces in both

¹⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁴ Ramkhamhaeng University

Corresponding author, e-mail: pravejlp@gmail.com, Tel. 085-4478414

public and private sectors. This will create value in human capital for the development of the country continuously.

Keywords: Buddhist Virtue, Human Capital, Thailand Development

พุทธคุณธรรมในทุนมนุษย์กับการพัฒนาประเทศไทย

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล¹ สมคิด พุ่มทุเรียน² ฌวพงศ์ธร นิติภูวนนท์³ และดำรงศักดิ์ จันทิพย์⁴

Received: December 12, 2022

Revised: August 02, 2023

Accepted: August 12, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธคุณธรรมในทุนมนุษย์กับการพัฒนาประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า ประเทศไทยเป็นที่ยู่อาศัยรวมกันของประชากรบนอาณาเขตที่มีความแน่นอนและมีอำนาจอธิปไตย ประชากรจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศในทุกมิติ การพัฒนาประเทศในมิติของเศรษฐกิจให้มีความเจริญเติบโต มั่งคั่งอย่างมีคุณภาพที่ประชากรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี การจะเป็นเช่นนั้นได้ประชากรของประเทศต้องมีสภาพเป็นทุนมนุษย์ที่มีองค์ประกอบร่วมกันของทุนทางทางสังคม ทุนทางอารมณ์ และทุนทางปัญญาที่มีศักยภาพสูงพอที่จะทำงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบให้มีคุณภาพ สมรรถภาพ ประสิทธิภาพเพื่อให้ทุนมนุษย์ไทยมีคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นจริงได้ รัฐบาลควรมีนโยบายและมาตรการพัฒนาแหล่งที่มาของทุนมนุษย์ผ่านความเป็นมาตรฐานการศึกษา การฝึกอบรม ทักษะ และการสาธารณสุข รวมทั้งปลูกฝังทุนทางพุทธคุณธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา มรรคมีองค์ 8 และสมถกัมมัฏฐานเข้าเป็นส่วนผสมในทุนมนุษย์ ทั้งในระดับครัวเรือน สถาบันการศึกษา สถานที่ทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน อันจะเป็นการสร้างคุณค่าในทุนมนุษย์สำหรับการพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: พุทธคุณธรรม, ทุนมนุษย์, การพัฒนาประเทศไทย

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Corresponding author, e-mail: pravejlp@gmail.com, Tel. 085-4478414

บทนำ

ประเทศเป็นที่ยู่ออาศัยรวมกันของประชากร (Population) บนอาณาเขตที่มีความแน่นอน (Territory) ที่มีอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) และประชากรใช้อำนาจตามแนวคิดการเมืองระบอบประชาธิปไตยผ่านสถาบันทางการเมือง ได้แก่ รัฐสภา รัฐบาลและศาล ตามแนวคิดการเมืองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือทั้งสามสถาบันใช้อำนาจแทนประชาชน โดยรัฐสภามีอิสระในการตรากฎหมาย (Legislative Power) รัฐบาลมีอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับอำนาจบริหาร (Executive Power) และศาลมีอิสระในการตัดสินคดีความ (Judicial Power) การดำเนินการอย่างอิสระดังกล่าวต้องไม่ตกอยู่ในอาณัติของประเทศอื่นใด จะเห็นว่าประชากรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประเทศ ฉะนั้นการพัฒนาประเทศต้องอาศัยประชากรซึ่งมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี และการพัฒนาประเทศจะประสบผลสำเร็จเพียงใดล้วนเป็นผลมาจากประชากรที่มีคุณภาพ พิจารณาอีกด้านหนึ่งคือมาจากคุณค่าของทุนมนุษย์ (Human Capital) และทุกฝ่ายยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นจริงดังคำกล่าวที่ว่า “จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน จะกินต้องเตรียมอาหาร จะพัฒนางานต้องเตรียมคน จะพัฒนาคน ต้องพัฒนาที่จิตใจ” ถ้ามองขยายภาพที่ใหญ่ขึ้น การจะพัฒนาประเทศชาติต้องเตรียมประชากรให้เป็นทุนมนุษย์ โดยต้องมีการจัดการแหล่งที่มาของทุนมนุษย์ซึ่งมีที่มาจากความรู้ ทักษะ ความรู้ในการปฏิบัติ (Know-how) สุขภาพที่สมบูรณ์ (Good Health) และการศึกษา (Goldin, C., 2014) ถ้าประชากรมีสภาพเป็นทุนมนุษย์จะมีผลต่อความสามารถในการหารายได้และมีผลต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังที่ Becker, G. (1994) อธิบายว่าการลงทุนด้วยทุนมนุษย์ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สูงตลอดช่วงวัยเด็กและวัยหนุ่มสาว ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเกือบเป็นเอกฉันท์ทั้งในวงการวิชาการ ธุรกิจ และกิจการสาธารณะว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นอยู่กับทุนมนุษย์เป็นอย่างมาก ประชากรของประเทศในฐานะความเป็นมนุษย์และโดยธรรมชาติของทุนมนุษย์ต้องการพึ่งพาอาศัยกันและมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Country) ที่จะทำให้ประชากรมีรายได้สูง (High-income Country) มีคุณภาพชีวิตที่ดี (High Quality of Life) และใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในทางการค้าและอุตสาหกรรม

ปฏิเสธมิได้ไว้ว่าการที่จะทำให้ประชากรมีสภาพเป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสามารถทำหน้าที่ในการพัฒนาประเทศได้ดีจะต้องอาศัยทุนมนุษย์ทั้งสามส่วนที่เป็นองค์ประกอบของทุนมนุษย์ ได้แก่ ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางอารมณ์

(Emotional Capital) (Gratton, L. & Ghoshal, S., 2003) การจะใช้ทุนมนุษย์เหมาะสมกับสังคมไทยที่มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ควรที่จะนำหลักพุทธธรรมคำสอนของพุทธองค์ที่เป็นทุนทางคุณธรรม (Virtue Capital) เข้าเป็นองค์ประกอบของทุนมนุษย์ให้มีส่วนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ อันเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนาประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ โดยศึกษาลักษณะพุทธคุณธรรมในทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศไทย จึงเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้

พุทธคุณธรรมในทุนมนุษย์

คนโดยทั่วไปมองว่ามนุษย์เราประกอบด้วย กาย จิต (อารมณ์) ซึ่งกายประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ 1) ธาตุดิน ส่วนที่เป็นของแข็งคงรูป เช่น กระดูก เนื้อหนังมังสา ฯลฯ 2) ธาตุน้ำ คือน้ำหรือของเหลวภายในร่างกาย 3) ธาตุลม คือลมหายใจ อากาศในร่างกาย และ 4) ธาตุไฟ คือพลังงานที่ช่วยเผาผลาญอาหารและทำให้ร่างกายอบอุ่นที่เราสามารถวัดได้เป็นอุณหภูมิ ธาตุทั้งสี่ต่างทำหน้าที่สอดประสานกันภายใต้การสั่งการ กำกับของจิตคือตัวรู้ตัวคิด หากมองขยายภาพเทียบได้เป็นสังคมและปัญญา ในทางพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่คือ “รูปและนาม” โดยนามนั้นแบ่งย่อยออกเป็นเวทนา (ความรู้สึก) สัญญา (ความจำ) สังขาร (ความคิด) และวิญญาณ (การรับรู้) นามทั้งสี่รวมกันอยู่ใน “จิต” หรือ “จิตใจ” ซึ่งเป็นตัวรู้ ตัวคิด การที่ประชาชนมีสภาพเป็นทุนมนุษย์ส่วนประกอบทั้งสองต้องมีคุณภาพที่มีลักษณะความดีงามทางศีลธรรมที่สั่งสมอยู่ในดวงจิตหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “คุณธรรม” และการที่มนุษย์จะทำงานหน้าที่ได้ดีต้องมีสภาพเป็นทุนมนุษย์ที่เป็นแหล่งรวมของทุนทางปัญญา ทุนทางอารมณ์และทุนทางสังคม (Gratton, L. & Ghoshal, S., 2003) ที่มีคุณภาพของความดีงามทางศีลธรรมผสมผสาน อธิบายขยายความของทุนมนุษย์ยังเป็นที่รวมของความรู้ ทักษะและทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความภาคภูมิใจ การตรงต่อเวลา คุณธรรม เป็นต้น สีนทรัพย์ดังกล่าวไม่มีตัวตนแต่มีอยู่ในแต่ละบุคคลที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ทั้งในระดับ บุคคล ชุมชนและประเทศ ดังนั้นทุนมนุษย์ควรมีความดีงามทางศีลธรรมที่เป็นส่วนผสมจึงจะมีคุณค่าในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศอย่างแท้จริง

คุณธรรม (Virtue) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายว่าสภาพคุณงามความดี เป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทางบวกที่ถือกันว่าดีงามทางศีลธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งคุณธรรมมีที่จากศีลธรรมนั่นเอง ฉะนั้นมนุษย์ที่มีคุณธรรมจึงได้รับยกย่องเป็นรากฐานของ

หลักการและศีลธรรมดี สิ่งที่ตรงกันข้ามกับคุณธรรมคือความชั่วร้าย (Vice) คุณธรรมส่วนใหญ่มีที่มาจากศีลธรรมซึ่งแต่ละวัฒนธรรมซึ่งมีรากฐานมาจากหลักทางศาสนา ดังเช่นคุณธรรมในทางศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญกับความศรัทธา (Faith) ความหวัง (Hope) และความรัก (Love) คุณธรรมในทางศาสนาฮินดูให้ความสำคัญกับการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (Altruism) การควบคุมตัวเอง (Self-Control) และการรู้จักพอประมาณ (Moderation) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ความสะอาด (Cleanliness) การมีสันติภาพ (Peace) การไม่ใช้ความรุนแรง/อหิงสา (Non-Violence/Ahimsa) การให้ความเคารพคนชราและครูอาจารย์ (Reverence for Elders and Teachers) เป็นต้น คุณธรรมของวัฒนธรรมตะวันตกคลาสสิก ได้แก่ ความอดทนอดกลั้น (Temperance) ความรอบคอบ (Prudence) ความกล้าหาญ (Courage) และความยุติธรรม (Justice) ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวมาจากการเขียนของเพลโต นักปรัชญาทางการเมืองกรีกโบราณ จะเห็นว่าในแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมของความมีคุณธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองเช่น ปรัชญาจีนโดยเฉพาะลัทธิเต๋า คุณธรรมถือเป็นบุคลิกส่วนบุคคลที่แสดงถึงความแข็งแกร่งภายใน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและหลักการ (Integrity) และตามหลักของขงจื้อ คุณธรรม หมายถึง ความมีมนุษยธรรม (Humanity) การเคารพพ่อแม่และบรรพชน (Filial Piety) และการพฤติกรรมให้เหมาะสม ปฏิบัติตามประเพณี (Proper Behavior, Performance of Rituals) (Sheng, L. Y., 1975) เป็นต้น จะเห็นว่าในแต่ละศาสนามีการบัญญัติคุณธรรมเพื่อเป็นหลักยึดบ่มเพาะจิตสำนึกของศาสนิกชนของตนเอง

ในทางพุทธศาสนาถือว่าพุทธศาสนิกชนมีคุณธรรมตามหลักศาสนาที่ครอบคลุมทั้งทวนทางปัญญา ทวนทางอารมณ์ และทวนทางสังคม การพัฒนาทวนทางปัญญาต้องอาศัยหลักพุทธธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา และในส่วนของทวนทางปัญญาพระพุทธองค์ให้ยึดปฏิบัติตามแนวทางของมรรค 8 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ที่สามารถจำแนกเป็นคุณธรรมดังนี้

1. การมีปัญญาที่ชอบ (สัมมาทิฐิ) คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึงเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา และนำไปสู่การดับทุกข์แก้ไขปัญหาลงจึงต้องนำหลักอริยสัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นแผนแนวทางในการแก้ไขปัญหโดยต้องแก้ไขที่สาเหตุของปัญหา หรือทุกข์ที่เกิดขึ้น
2. การมีความคิดที่ถูกต้องชอบธรรม (สัมมาสังกัปปะ) คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม

3. การวาทาที่ชอบ (สัมมาวาทา) คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม

4. การมีความประพฤติที่ดีงาม (สัมมากัมมันตะ) คือ การประพฤติดีงาม ทางกาย หรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

5. การประกอบอาชีพที่ชอบ (สัมมาอาชีวะ) คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน

6. การมีความขยันขันแข็ง (สัมมาวายามะ) คือ ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม

7. การมีความรู้ตัวทุกขณะ (สัมมาสติ) คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ

8. มีจิตที่ตั้งมั่นไม่มีกิเลสครอบงำ (สัมมาสมาธิ) คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิเวศน์อยู่เป็นปกติ

จะเห็นว่าคุณธรรมตามมรรค 8 เป็นหนทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเด็ดขาด และยั่งยืน เข้าทำนองปัญหาเก่าไม่หวนย้อนกลับมาไล่ล่า ปัญหาใหม่ได้รับการแก้อย่างถูกวิธี (ถูกทาง) พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญา อาจกล่าวได้ว่า ศาสน์ของพระพุทธเจ้า เป็นศาสตร์แห่งองค์ความรู้ ฉะนั้น การจะแก้ปัญหายภายใน (ทุกข์ทางใจ) หรือปัญหายภายนอก (ทุกข์ทางกายภาพ) ได้แก่ ปัญหาปากท้อง เป็นต้น) จึงต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ (ปัญญา) เมื่อคนมีความรู้ คนก็จะใช้ความรู้ของตนไปแก้ปัญหาก็ได้ เมื่อคนไม่มีความรู้ จึงพาตนเองและผู้อื่นหลงทิศหลงทาง

ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่า ผู้ที่จะมีความรู้ ย่อมจะต้องศึกษาเรียนรู้ ฝึกหัดพัฒนาตนเอง ดังพุทธพจน์ อดทนํ อดทนํ อดทนํ อดทนํ (ขุ.ธ. 25/25, ขุ.เถร. 26/389) แปลว่า ผู้ที่จะเป็นบัณฑิตได้ ย่อมฝึกฝนตนเอง กระบวนการฝึกหัดพัฒนาตนเป็นพื้นฐานนั้น พุทธองค์ได้แสดงไว้ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญาผลจากการภาวนาไตรสิกขาจึงเป็นคุณธรรมนำความประพฤติปฏิบัติให้เกิดความถูกต้อง ชอบธรรมที่ผูกมัดอยู่กับศีลธรรมและคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม

ศีล เป็นหนทางสังคม ที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างแสงจืดร่วม สงวนจุดต่าง โอบอ้อมอารี ให้เกียรติกันทุกเพศวัย ทุกศาสนา ทุกภาษา มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางคำพูด หรือการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ

สมาธิ เป็นทุนทางอารมณ์ ที่มนุษย์จะต้องรู้จักระงับยับยั้งตนเอง รู้จักสงบสติอารมณ์ รู้จักแสวงหาความสุขภายในจิตใจ อันเป็นความสุขที่ไม่หวังพึ่งวัตถุ ทรัพย์สินเงินตรา ยศถาบรรดาศักดิ์ จึงไม่เกิดภาวะว้าวุ่น สับสน กระวนกระวายในจิตใจ

ปัญญา ที่ผ่านขั้นตอนภาวนาศีลได้ปัญญาที่ปราศจากอคติและกิเลสครอบงำจัดเป็นทุนทางปัญญา (ความรู้) ที่ผ่านขั้นตอนการภาวนาศีล ได้ปัญญาที่ปราศจากอคติและกิเลสครอบงำ ทุนทางปัญญาที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับสิทธิและเข้าถึงแหล่งความรู้อย่างเสมอภาค ต่อให้จนที่สุดในแผ่นดิน กับรวยที่สุดในปฐพี ก็จะต้องทลายกำแพงความเหลื่อมล้ำที่ปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา เป็นหน้าที่รัฐบาลจะต้องอำนวยความสะดวกให้กับคนในชาติให้เข้าถึงทุนทางปัญญา ซึ่งพระพุทธเจ้าจำแนกความรู้เป็น 3 ระดับให้ปรับใช้ได้ตามจุดมุ่งหมายหน้าที่และขนาดความรับผิดชอบ ได้แก่

1. ความรู้ (ปัญญา) ระดับที่สามารถประกอบอาชีพ ทำหน้าที่การงานหาเลี้ยงชีพได้ ด้วยความรู้ความสามารถ ความรู้ระดับนี้เรียกว่า สุตมยปัญญา
2. ความรู้ ระดับที่สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ ให้ความคิดความเห็นทางสังคม ทำนายสถานการณ์ดีร้ายได้ตามหลักวิชาการ ความรู้ระดับนี้เรียกว่า จินตมยปัญญา
3. ความรู้ ระดับที่สามารถนำสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา หรือความคิดความเห็นมา ออกแบบ สร้างสรรค์สังคม ทำให้สังคมได้รับประโยชน์และความสุข เช่น ออกแบบนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ออกแบบการปกครองให้ยังประโยชน์แก่ประชาชนราษฎร ความรู้ระดับนี้เรียกว่า ภาวนามยปัญญา ผลของความรู้นี้ต้องเป็นคุณต่อมนุษยชาติ

โลกยกย่องอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein, 1879-1955) ในฐานะผู้ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพ (Theory of Relativity) และได้คิดค้นพัฒนาสูตรพลังงานนิวเคลียร์ $E = MC^2$ การค้นพบทฤษฎีดังกล่าวถือเป็นการปฏิวัติองค์ความรู้ครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ เขากล่าวว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้” (Imagination is more important than Knowledge)” (ศิริพจน์ มานะกิจเจริญ, 2562) เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า ถ้อยคำในประโยคนี้ อยู่ในระดับความรู้และจินตนาการ ที่เรียกว่า สุตมยปัญญา และจินตมยปัญญา แต่ยังเข้าไม่ถึงองค์ความรู้ระดับ ภาวนามยปัญญา เหตุที่กล่าวเช่นนี้ เพราะองค์ความรู้ทฤษฎีสัมพัทธภาพของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ แม้จะมีคุณอนันต์ แต่โทษก็มีพันต์ เรียกว่ามีทั้งคุณและทั้งโทษ แม้ว่าการคิดค้นทฤษฎีนี้ขึ้นมา เพื่อสร้างพลังงานสะอาด มิได้มุ่งหวังหรือต้องการให้เกิดอาวุธนิวเคลียร์ให้นำไปทำลายล้างชีวิตและทรัพย์สินก็ตาม แต่ความรู้ลักษณะเช่นนี้ ได้สร้างความหวาดวิตกกังวลให้แก่โลกมาจนถึง

ปัจจุบันนี้ ซึ่งตรงข้ามกับศาสตร์ความรู้ระดับภาวานามยปัญญาของพุทธองค์ เป็นองค์ความรู้เพื่อสันติภาพโลก ผู้เข้าถึงความรู้ระดับภาวานามยปัญญานี้ ย่อมนำสันติภาพมาสู่โลกอย่างแท้จริง

ประเทศไทย แม้จะยอมรับพระพุทธศาสนาเข้ามาช้านาน แต่ความสามารถในการพัฒนาคนชาติให้เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับภาวานามยปัญญา นับว่าน้อยเกินไป หากจะยกเอาโค อูบมาให้เห็นภาพ ก็อาจกล่าวได้ว่า ความรู้ระดับสุดมยปัญญา เท่าชนโค ความรู้ระดับจินตามยปัญญา เท่าชาโค ส่วนความรู้ระดับภาวานามยปัญญา มีเพียงเท่าเขาโค จึงไม่เกิดพลังในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในการพัฒนาประเทศ หากนับแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัยถึงปัจจุบันเกือบ 800 ปี ที่ประเทศไทยรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามา แต่สังคมไทยกลับมีพัฒนาการทางปัญญาไม่มากพอที่จะแก้ปัญหาชีวิตด้วยองค์ความรู้อย่างถูกวิธี คนไทยขาดวัฒนธรรมในการฝึกหัดพัฒนาตนให้มีความรู้มีเหตุผล จึงมองคุณค่าทางปัญญาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก

ทุนทางปัญญา ในระดับพัฒนาส่งเสริมคนให้มีความรู้ พระพุทธเจ้าให้ใช้หลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา สำหรับส่งเสริมและพัฒนา ต่อเมื่อเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง พุทธองค์ให้ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหา ทรงชี้ทางออกของปัญหาไว้ 8 ทาง หรือที่เรียกว่า มรรคมิองค์ 8 และหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหา ก็คือพระพุทธเจ้าให้แก้ปัญหด้วยปัญญา (ความรู้) คนมีปัญญา จะใช้ความรู้ของตนแก้ปัญหา โดยไม่ต้องฝากชะตากรรมให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาล หรือผลึกความรับผิดชอบชีวิตให้เป็นภาระของเทพเจ้า เพราะปัญญาเป็นดุจแก้วสารพัดนึก ดังพระบาลีว่า ปญฺเญนรณํ รตนํ ปัญญาเป็นแก้วของนรชน (ส.ส. 15/50) โดยได้แสดงองค์มรรค 2 ข้อแรกซึ่งเป็นองค์ธรรมทางปัญญา ได้แก่ 1) สัมมาทิฏฐิ คือ มีความเห็นที่ถูกต้องทาง ใช้ทฤษฎีได้อย่างถูกต้อง 2) สัมมาสังกัปปะ คือ มีความรู้ถูก มีความเข้าใจถูก

ส่วนองค์ธรรมของศีล ได้แก่ 1) สัมมาวาจา คือ การสื่อสารที่ถูกต้อง 2) สัมมากัมมันตะ คือ การลงมือทำที่ถูกต้อง ถูกเวลา ถูกสถานการณ์ 3) สัมมาอาชีวะ คือ การซื้อสัตย์ต่อวิชาชีพ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ 4) สัมมาวายามะ คือ มีความขยันขันแข็ง มีความอดสาหะพยายาม องค์ธรรมของสมาธิ ได้แก่ 1) สัมมาสติ คือ รู้ตัวทุกขณะ ไม่ประมาทพลังเผละปล่อยจิตเลือนลอย 2) สัมมาสมาธิ คือ มีจิตที่มุ่งมั่น ไม่วอกแวก หดหู่ทอดลอยในชีวิตและการงาน

การแก้ปัญหาไม่ประสบความสำเร็จ หรือแก้ได้เป็นครั้งคราวแต่ไม่ยั่งยืนนั้น หรือการไม่รู้จักพัฒนานั้น เป็นเพราะการใช้หลักธรรมไม่ตรงจุด ผิดที่ผิดทาง การที่คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งปัญญา อะไรที่เป็นตัวปัญหา พุทธองค์ทรงให้ใช้แนวทางแห่งปัญญาดตามหลักแห่ง

มรรคมืองค์ 8 ที่ว่า อฏฐังคิโก จ มคฺคานํ เขมํ อมตคามินํ บรรดาทางทั้งหลาย ทางมืองค์ 8 เป็นทางเกษมให้ถึงอมตธรรม (ม.ม. 13/281) และวางแผนแก้ไขตามหลักธรรมอริยสัจ 4 สรุปได้ว่าหลักพุทธธรรมของพุทธองค์มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตนองขยายผลสู่สังคมและประเทศชาติ

การพัฒนาประเทศ

เราสามารถวิเคราะห์และประเมินการพัฒนาประเทศได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ ในทางวิชาการและการบริหารถือว่าการพัฒนาประเทศและการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเรื่องเดียวกัน บางคนกล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเราได้ยินเสมอมาว่าการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังที่ภัทรชมน รัตนางกูร (2009) กล่าวว่าการพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีขีดความสามารถในการผลิต และการแข่งขันสูงขึ้น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาทางด้านจิตใจ รวมทั้งการพัฒนาชนบทให้เป็นระบบและเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ที่กล่าวนี้คือความสำคัญและแนวทางในการพัฒนาประเทศในอนาคต เราพบว่า รัฐบาลได้พยายามพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโตดังกล่าวข้างต้นมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509 จนถึงปัจจุบันแผนฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 ประเทศไทยยังเป็นประเทศกำลังพัฒนา หลายรัฐบาลได้ประกาศนโยบายที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว แต่ไม่สามารถทำได้ตามที่คาดหวัง

การที่ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีที่ธนาคารโลกมีการจัดกลุ่มประเทศ กล่าวคือประเทศไทยเริ่มต้นด้วยการเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับล่าง (Lower-middle Income Country) และกลายเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับบน เมื่อปี ค.ศ.2010 (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องการให้ประเทศพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-income Trap) ในขณะที่ประเทศไทยมีรายได้ปานกลางมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2519-ปัจจุบัน โดยพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยต่อปีของประชากรราว 8,000 ดอลลาร์ หรือ 280,000 บาทต่อปี (อัตราแลกเปลี่ยน 35 บาทต่อ 1 ดอลลาร์) โดยประเมินตามที่ธนาคารโลก(World Bank) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจำแนกสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ (World Bank, 2021) ดังนี้

1.ประเทศที่มีรายได้ต่ำ (Low Income) จะมีรายได้ต่อหัวต่ำกว่า 1,035 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ 36,225 บาท

2.ประเทศที่มีรายได้ปานกลางในระดับต่ำ (Lower Middle-Income) จะมีรายได้ต่อหัว ระหว่าง 1,036-4,045 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ 36,260-141,575 บาท

3.ประเทศที่มีรายได้ปานกลางในระดับสูง (Upper Middle-Income) จะมีรายได้ต่อหัว ระหว่าง 4,046-12,535 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ 141,610-438,725 บาท

4. ประเทศที่มีรายได้สูง (High-Income) จะมีรายได้ต่อหัวมากกว่า 12,536 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ 438,760 บาท

การพัฒนาประเทศให้พ้นกับดักประเทศรายได้เป็นกลางในทางแนวคิดเศรษฐศาสตร์ ต้องอาศัยปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน (Land) ทุน (Capital) แรงงาน (Labor) ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) และทรัพยากรธรรมชาติที่จับต้องได้แล้ว ยังต้องอาศัยปัจจัยการผลิตที่จับต้องไม่ได้แต่มีความสำคัญไม่แพ้กัน คือ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่จะทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Productivity) การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่อง “ทุนมนุษย์” ในทางเศรษฐศาสตร์ที่รู้จักกันดีที่สุดคือแนวคิดของ Becker, G. (1964) ในมุมมองนี้ ทุนมนุษย์นั้นคล้ายกับ “การวิถีผลิตทางกายภาพ” เทียบได้กับโรงงานและเครื่องจักร เป็นต้น แต่เราสามารถลงทุนในทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา การฝึกอบรม การสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน การลงทุนในมนุษย์จะทำให้เกิดผลผลิตส่วนหนึ่งมาจากอัตราผลตอบแทนของทุนมนุษย์ อีกส่วนหนึ่งเป็นของเจ้าของ ดังนั้น ทุนมนุษย์จึงเป็นวิธีการผลิตชนิดหนึ่ง ผ่านกระบวนการให้การศึกษา ฝึกอบรม การปลูกฝังคุณธรรม การจ้างงานทดแทน เป็นต้น ทุนมนุษย์สามารถทำให้เพิ่มให้ผลผลิตได้ และยังอธิบายว่าทุนมนุษย์นั้นใช้แทนกันได้ แต่ไม่สามารถโอนกันได้เหมือนกับที่ดิน แรงงาน หรือทุนถาวรอื่น ๆ เช่นโรงงาน เครื่องจักร เป็นต้น เนื่องจากทุนมนุษย์มีลักษณะของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกันทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ

ความมั่งคั่ง: เป้าหมายการพัฒนาประเทศ

ในช่วงต้น 400 ปีก่อนคริสตกาล นักปรัชญาชาวกรีกนาม อริสโตเติล ได้ระบุแง่มุมของปรัชญาเชิงปฏิบัติและพิจารณาว่ารัฐเป็นรูปแบบหนึ่งของการอยู่ร่วมกัน โดยกล่าวถึงประเภทของมูลค่า ราคา เงินและนิยามเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์แห่งความมั่งคั่ง (Martinavičius, J., 2013) อตัม สมิต ผู้บุกเบิกการสร้างแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคได้ให้คำอธิบายสั้น ๆ เกี่ยวกับความมั่งคั่ง

ในบทประพันธ์ของงานของเขาว่า “ชาวนายากจน-ประเทศยากจน ประเทศยากจน-กษัตริย์ผู้ยากจน” (อ้างถึงใน Martinavičius, J., 2013) หากย้อนกลับไปศตวรรษที่ 16 นักปรัชญาการเมืองอังกฤษนาม โทมัส ฮอบส์ ผู้ซึ่งพิสูจน์ว่าการปกครองที่เข้มงวดของกษัตริย์ทำให้เกิดระเบียบทางสังคมและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ต่อมาศตวรรษที่ 18 อัดัม สมิธ นักปรัชญาด้านศีลธรรมและการเมือง ภายหลังได้รับตำแหน่งผู้บุกเบิกเศรษฐศาสตร์จากการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกลไกตลาดที่สร้างความมั่งคั่งของประเทศและถูกควบคุมโดย “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible Hand) และรัฐบาลไทยได้นำแนวคิดนี้มาช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น โครงการเงินผันในสมัยรัฐบาลศีกฤทธิ (14 มี.ค.18-12 ม.ค.19) โครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ.2523 สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และแนวคิดนี้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้นำมาใช้ในการกระตุ้นเศรษฐกิจในช่วงโควิดระบอบ เช่นโครงการคนละครึ่ง โครงการเราเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นักคิดทางปรัชญาการเมือง เศรษฐศาสตร์อีกคนหนึ่งนามคาร์ล มาร์กซ์ (คริสต์ศักราช 19) ได้พูดถึงความมั่งคั่งของทุนนิยมเบ็ดเสร็จในการใช้ประโยชน์จากความมั่งคั่งของกลุ่มทุนผู้ปกครอง เขาชี้ให้เห็นถึงแนวคิดของการเกิดขึ้นของมูลค่าส่วนเกินและการใช้ประโยชน์เพียงอย่างเดียว ทำให้ความมั่งคั่งของชาติไปตกอยู่กับกลุ่มนายทุนผู้ปกครอง เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างชนชั้นมวลชนและสังคมเองจำเป็นต้องเข้าครอบครองและจัดการทรัพย์สินสาธารณะที่สร้างขึ้น ต่อมาราวศตวรรษที่ 19-20 แม็ก เวปเบอร์ (Weber, M., 1947) นักเศรษฐศาสตร์การเมืองและนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน จึงเสนอแนวคิดว่าต้องมีการจัดการทรัพย์สินความมั่งคั่งของรัฐอย่างมีเหตุผลโดยเชื่อมโยงความมั่งคั่งของประเทศเข้ากับองค์กรที่มีเหตุผลของระบบราชการและการบริหารกิจการสาธารณะ จะเห็นว่าความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจสะท้อนถึงความเจริญของประเทศอยู่ในความสนใจของผู้ปกครองประเทศมาแต่ก่อนคริสตกาล หากวิเคราะห์ให้ละเอียดอาจกล่าวได้ว่ามีมาแต่สมัยพุทธกาลก็ว่าได้ที่พระพุทธองค์ได้ให้โอวาส เป็นหลักธรรมเชิงปรัชญาว่า ความทุกข์ความหิวเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด (ขิณฉนา ปริมา โรคา) (ขุ.ธ. (ไทย) /25/25/42) พระพุทธองค์ชี้ให้เห็นความสำคัญเรื่องปากท้องชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษยชาติมาก่อนการพัฒนาด้านอื่น

ปัจจุบันการมองการพัฒนาประเทศให้มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ต้องมีองค์ประกอบอื่นด้วย ที่ประเทศส่วนใหญ่มีเป้าหมายการพัฒนายังยืนตามกฎบัตรของสหประชาชาติมี 17 เป้าหมาย (UNDP, 2022) ได้แก่ 1) ขจัดความยากจน 2) ขจัดความหิวโหย 3) การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 4) การศึกษาที่เท่าเทียม 5) ความเท่าเทียมทางเพศ 6) การจัดการน้ำและสุขาภิบาล 7) พลังงาน

สะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ 8) การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ 9) อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน 10) ลดความเหลื่อมล้ำ 11) เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน 12) แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน 13) การรับมือและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 14) การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล 15) การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก 16) สังคมสงบสุข ยุติธรรมไม่แบ่งแยก และ 17) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายการพัฒนาประเทศเพื่อให้บรรลุทั้งสิบเจ็ดเป้าหมาย เป็นแนวโน้มที่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติเห็นพ้องกันที่พัฒนาไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

ประเทศไทยเห็นว่าการจะบรรลุเป้าหมายระดับสากลเหล่านี้ โดยใช้แนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นแนวทางให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การเพิ่มศักยภาพของประชากร และชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตที่มีความมั่นคงในอาชีพทั้งในหมู่บ้าน ชุมชน วิธีการที่นิยมคือการให้ความรู้ อบรมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปฏิบัติให้ครัวเรือนลด ค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และทำอาชีพให้มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพไม่เป็นหนี้สินล้นพ้นตัว คือต้องไม่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนการลงทุนในมนุษย์ของรัฐบาลได้ส่วนหนึ่ง การจะพัฒนาประเทศให้พ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนรัฐบาลต้องมีแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนา ใช้คนเป็นศูนย์กลางโดยต้องพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาทักษะและการ สุขภาพของประชาชนรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศ

หลายประเทศต่างยอมรับว่าการดำเนินการให้ประเทศมีความมั่งคั่ง (National Wealth) ได้มีการนำแนวคิดของอดัม สมิท (Smith, A., 1776) ที่ได้ชี้แนะการพัฒนาประเทศจะ ประกอบด้วยสองมิติได้แก่ การสร้างความมั่งคั่ง (Wealth Creation) และการบริหารความมั่งคั่ง (Wealth Administration) การสร้างความมั่งคั่งมีความสำคัญมาก่อนการบริหารความมั่งคั่ง อธิบาย ขยายความการสร้างความมั่งคั่งก็คือการสร้างงาน การสร้างอาชีพเพื่อให้ประชาชนมีรายรับมากกว่า ค่าใช้จ่ายในการลงทุนที่จะเกิดรายได้ สามารถนำรายได้ส่วนเกินเคลื่อนย้ายไปลงทุนในด้านอื่นของ ระบบเศรษฐกิจต่อไป เมื่อประชาชนมีรายได้ที่เหลือจากการลงทุนและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงมี การขยายกิจการลงทุน หรือการออมเงินกับธนาคาร หรือสถาบันการเงิน นักลงทุนสามารถกู้ยืมเงิน

จากธนาคารหรือสถาบันการเงินนำไปลงทุนขยายกิจการหรือลงทุนในกิจการใหม่ เป็นการสร้างความมั่งคั่งให้กับระบบเศรษฐกิจเป็นลูกโซ่

การผลิตโดยรวมส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับอัตราผลตอบแทนของทุนมนุษย์ ดังนั้น ทุนมนุษย์จึงเป็นวิธีการผลิตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือการลงทุนในทุนมนุษย์เพิ่มเติมทำให้เกิดผลผลิตเพิ่มได้ ทฤษฎีการเติบโตร่วมสมัยบางทฤษฎีมองว่าทุนมนุษย์เป็นปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ (Hanushek, E. A. & Woessmann, L., 2008) ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์เราสามารถวัดความมั่งคั่งของประเทศได้จากสินทรัพย์สามส่วนได้แก่ 1) สินทรัพย์ที่ผลิตขึ้นที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Non-financial Produced Assets) เช่น ที่อยู่อาศัย อาคารอื่น ๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ และสินทรัพย์ไม่มีตัวตน (ซอฟต์แวร์ สิทธิบัตร สิทธิทางปัญญา เป็นต้น) รวมทั้งสินทรัพย์ที่ผลิตได้อื่น ๆ เช่น หุ่นยนต์ 2) สินทรัพย์ที่ไม่ได้ผลิตทางการเงิน (Non-financial Non-produced assets) เช่น ที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น และ 3) สินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Assets) คือ สินทรัพย์ทางเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วยวิธีการชำระเงินอาจใช้วิธีการชำระด้วยทองคำ สิทธิพิเศษถอนเงิน เงินตราและเงินฝาก หลักทรัพย์อื่นที่ไม่ใช่หุ้น เงินกู้ และส่วนของผู้ถือหุ้นอื่น ๆ เงินสำรองทางเทคนิคด้านการประกันภัยและบัญชีลูกหนี้หรือเจ้าหนี้อื่น ๆ เป็นต้น สินทรัพย์ดังกล่าวยังไม่รวมถึงทุนมนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติที่ยังไม่มีการตีมูลค่าทางเศรษฐกิจ (อากาศ น้ำในแม่น้ำ) เป็นต้น (Martinavičius, J., 2013) กล่าวโดยรวมความมั่งคั่งของประเทศ ดิกชันารีเคมบริดจ์ (Cambridge Dictionary) ให้ความหมายคือมูลค่ารวมของเงิน การลงทุน สินค้าและทรัพย์สินทั้งหมดที่ถืออยู่ในประเทศในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

ความมั่งคั่งในส่วนของกิจการธุรกิจ สามารถประเมินจากงบกำไรขาดทุนและงบดุล ถ้าธุรกิจมีกำไรจึงแสดงถึงความมั่งคั่งที่ประเมินได้จากสินทรัพย์และหนี้สิน สำหรับภาพรวมสถานะภาพเศรษฐกิจที่แท้จริงต้องมองทั้งรายได้และความมั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ นิยมประเมินจากรายได้ประชาชาติที่เป็น มูลค่าเป็นตัวเงินของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย ตามราคากลางที่ผลิตขึ้นด้วยทรัพยากรของประเทศ ในระยะเวลา 1 ปี ที่อยู่ในรูปของมูลค่าผลิตภัณฑ์เบื้องต้นภายในประเทศ (Gross Domestic Product; GDP) หรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (Gross National Product: GNP) ความมั่งคั่งนอกจากประเมินจากเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าว ควรดูถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ เพื่อมิให้เกิดสภาพรวยกระจุกจนกระจาย

พุทธคุณธรรม และการพัฒนา

สมมติฐานที่ว่าผลการดำเนินงานของการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับทุนมนุษย์เป็นอย่างมากเกือบจะเป็นเอกฉันท์และได้รับการยอมรับทั้งในวงวิชาการ ธุรกิจและกิจการสาธารณะ (Becker, G., 1962) เราจะสังเกตพบว่า การที่เศรษฐกิจเติบโตหรือมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้นนั้นมีผลพวงมากจากอำนาจซื้อของประชากรสูงขึ้น (Consumer Spending) ปฏิเสธมิได้เช่นกันว่าการที่ประชากรมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นแสดงว่าได้รับผลตอบแทนจากทุนมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น อีกมุมหนึ่งการที่เศรษฐกิจเติบโตเนื่องจากระบบผลิตภาคเอกชนของประเทศมีผลิตภาพ ซึ่งก็เป็นผลมาจากทุนมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น เราต่างเห็นความสำคัญของทุนมนุษย์มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ ประเด็นที่ต้องถกคิดทุนมนุษย์อะไรและลักษณะอย่างไรที่จะมีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ คำอธิบายที่บอกว่าทุนมนุษย์ประกอบด้วยทุนอีกสามส่วน ได้แก่ ทุนทางปัญญา ทุนทางอารมณ์ และทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมาตรการหรือนโยบายในการพัฒนาทุนมนุษย์ในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ สิ่งที่เราต้องรู้กันคือต้องวิเคราะห์ทุนมนุษย์ทั้งสามมีแหล่งที่มาคือการศึกษา การฝึกอบรม ปัญญา สุขภาพที่ดี รวมทั้งสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนในมนุษย์เช่น ความภักดีต่อองค์กร ความมีวินัยตรงต่อเวลา (Punctuality) แม้ทุนมนุษย์ถือเป็นสินทรัพย์ขององค์กรแต่ไม่สามารถบันทึกให้ปรากฏอยู่ในงบดุล (Balance Sheet) แต่ยอมรับว่ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลิตภาพ (Productivity) และความสามารถในการทำกำไร (Profitability) การพัฒนาทุนมนุษย์นายจ้างสามารถพัฒนาผ่านการศึกษา ฝึกอบรม และการจัดสวัสดิการการทำงานซึ่งจำทำให้พนักงานมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง เนื่องจากการลงทุนในทุนมนุษย์จะมีผลโดยตรงกับความสามารถในการผลิต เมื่อขยายภาพกว้างออกไปจะส่งผลโดยตรงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth)

หลายประเทศมีการลงทุนในทุนมนุษย์เป็นลำดับต้นๆ เพื่อหวังความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Prosperity) อย่างไรก็ดี ทุนมนุษย์เป็นสินทรัพย์จึงมีความเสื่อมค่าเสื่อมราคาได้ (Amortization) อยู่ตลอดเวลาผ่านการว่างงาน (Unemployment) การบาดเจ็บ ขวัญกำลังใจลดลง (Mental Decline) และความสามารถในการสร้างนวัตกรรม การประเมินค่าเสื่อมราคาสามารถวัดผ่านค่าจ้างค่าตอบแทนหรือความสามารถงานร่วมกับทีมงานได้หรือไม่ การทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ Becker, G. (1962) เสนอว่าการลงทุนด้วยทุนมนุษย์ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงตลอดช่วงวัยเด็กและวัยหนุ่มสาว โดยการสร้างทักษะพื้นฐาน เช่นการรู้หนังสือและการคิดเลข ทักษะขั้นสูง เช่น การแก้ปัญหาและการทำงานเป็นทีม และความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี

สำหรับการผลิต ดังกล่าวเป็นทุนทางปัญญาทั่วไปที่ระบบการศึกษาทำหน้าที่อยู่แล้ว แต่การจะทำงานหน้าที่ให้มีคุณภาพ (ปริสุทโธ) สมรรถภาพ (สมาหิโต) และมีประสิทธิภาพ (กัมมณิโย) ต้องเพิ่มทุนพุทธคุณธรรมไตรสิกขาและมรรคมีองค์ 8 เป็นส่วนผสมของทุนทางปัญญา และการมีศีลยิตปฏิบัติเป็นทุนทางสังคม รวมทั้งจัดระเบียบจิตหรือภาวนาจิต สมถกัมมัฏฐาน หรือสมถภาวนาให้เกิดสมาธิ ทุนทางอารมณ์ จึงเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศไทย

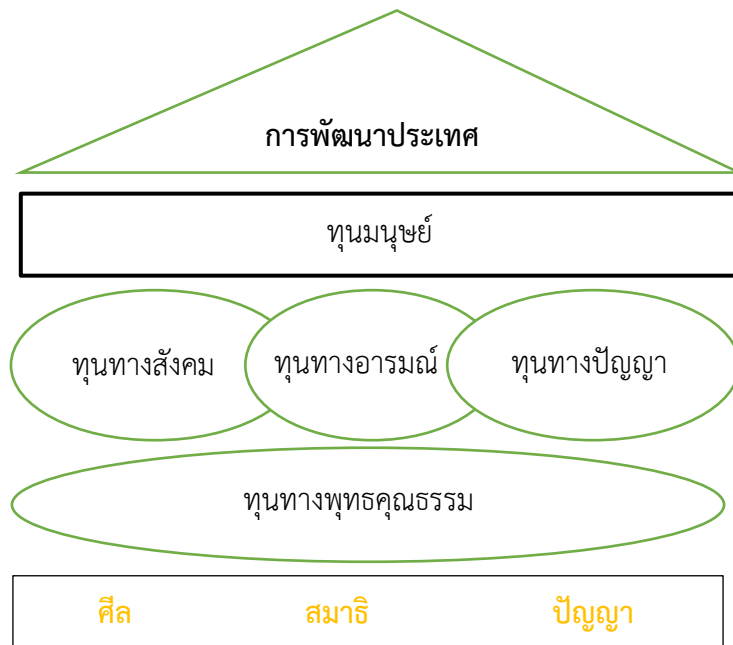
การพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทยที่ผ่านกระบวนการศึกษา การฝึกอบรม ทักษะสุขภาพที่สมบูรณ์ ตามแบบฉบับของการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ปฏิบัติกันนั้น ไม่เพียงพอที่จะพัฒนาประเทศไทยให้มีความมั่งคั่งได้อย่างมีคุณภาพ จึงต้องเพิ่มพุทธคุณธรรมที่เป็นหลักคิดหลักปฏิบัติของพุทธศาสนา โดยรัฐบาลต้องมีนโยบายให้ประชากรศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจหลักพุทธธรรมดังกล่าวข้างต้น เริ่มแต่เยาว์วัยที่ต้องฝึกภาวนาพุทธธรรมสร้างคุณธรรมให้กับเยาวชนและประชากร ตั้งแต่ในสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถานที่ทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากเป็นการเสริมคุณค่าทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทางอารมณ์แล้ว ยังต้องสร้างทุนทางพุทธคุณธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตและการอาชีพ

สรุปผล

ประชากรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประเทศ การจะพัฒนาประเทศในมิติพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้นต้องอาศัยประชากรที่มีสภาพเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ จึงต้องพัฒนาทุนมนุษย์อย่างขนานใหญ่ เพื่อให้ประชากรมีสภาพทุนมนุษย์สามารถทำหน้าที่ในความรับผิดชอบของแต่ละคนให้มีคุณภาพ (ปริสุทโธ) สมรรถภาพ (สมาหิโต) และมีประสิทธิภาพ (กัมมณิโย) รัฐบาลต้องลงทุนในทุนมนุษย์ทั้งในด้านทุนทางปัญญา ทุนทางสังคมและทุนทางอารมณ์ผ่านกระบวนการทางการศึกษา ฝึกอบรมและการดูแลสุขภาพของประชากรให้สมบูรณ์ สำหรับการพัฒนาประเทศไทยให้เศรษฐกิจเติบโตมั่งคั่งอย่างมีคุณภาพที่จะทำให้ประชากรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีนั้น ควรเพิ่มทุนทางพุทธคุณธรรมเข้าเป็นส่วนผสมในทุนมนุษย์ได้แก่ไตรสิกขา มรรคมีองค์ 8 และสมถกัมมัฏฐานให้มีส่วนในการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างมีคุณค่า และการจะจัดการทุนมนุษย์ให้มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างแท้จริง รัฐบาลควรลงทุนในทุนมนุษย์โดยปลูกฝังพุทธคุณธรรมตั้งแต่ในระดับครัวเรือน สถาบันการศึกษาและสถานที่ทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทุนมนุษย์ของไทยจึงจะมีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศให้เศรษฐกิจมีความมั่งคั่งอย่างมีคุณภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาเศรษฐกิจก็มองอีกมุมหนึ่งคือการพัฒนาประเทศ ต้องอาศัยทุนมนุษย์ที่มีส่วนผสมของทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทางอารมณ์ สำหรับการพัฒนาประเทศไทยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสังคมของพุทธศาสนา หลักคิดและหลักปฏิบัติที่เป็นคำสอนของพุทธองค์ให้มีคุณค่าและมีพลังในการสร้างทุนมนุษย์ที่แข็งแกร่งควร มีส่วนผสมทุนทางพุทธคุณธรรมที่นำสร้างคุณธรรมได้แก่ผลของการปฏิบัติไตรสิกขา มรรค 8 และสมถกัมมัฏฐาน พุทธคุณธรรมนอกจากปฏิบัติได้รู้แจ้งเห็นจริง ยังสามารถประยุกต์เข้าเป็นส่วนผสมกับทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทางอารมณ์ ยังมีส่วนทำให้ทุนทั้งสามมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศ ดังภาพความสัมพันธ์องค์ประกอบของทุนมนุษย์

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์องค์ประกอบของทุนมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2564, 25 มิถุนายน). *อิกกี่ปี? เราถึงจะเป็นประเทศร่ำรวย*. เข้าถึงได้จาก

<https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/127662>

- ภัทรชนน รัตนางกูร. (2552). ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน. เข้าถึงได้จาก http://phatrasamon.blogspot.com/2009/11/blog-post_26.html
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2562). ทำไมไอน์สไตน์จึงพูดว่า จินตนาการสำคัญกว่าความรู้?. เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_224277
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- Becker, G. (1962). Investment in Human Capital A Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*, 70, 9-49.
- Becker, G. (1964). *Human Capital*. New York : Columbia University Press.
- Becker, G. (1994). *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. Chicago : The University of Chicago Press.
- Goldin, C. (2014). *Human Capital*. Retrieved from chromeextension://efaidnbmnnni
bpcajpcglclefindmkaj/https://scholar.harvard.edu/files/goldin/files/human_capital_handbook_of_cliometrics_0.pdf
- Gratton, L. & Ghoshal, S. (2003). Managing Personal Human Capital: New Ethos for the “Volunteer”. *European Management Journal*, 21(1), 1-10.
- Hanushek, E. A. & Woessmann, L. (2008). The Role of Cognitive Skills in Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 46(3), 607-668.
- Martinavičius, J. (2013). National Wealth Assessment and Utilization in Transition Economies. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv Economics*, 3(145), 17-19.
- Sheng, L. Y. (1975). The evolution of the pre-Confucian meaning of jen and the Confucian concept of moral autonomy. *Monumenta Serica*, 31, 184.
- Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations*. London : W. strahan and T. Cadell.

UNDP. (2022). *The 17 Goals*. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>

Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York : Free Press.

World Bank. (2021). *New World Bank Country classifications by income level: 2021-2022*. Retrieved from <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-Country-classifications-income-level-2021-2022>

บวรพัฒนา